

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ:
СУЧАСНІСТЬ, ІННОВАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ**

**Збірник наукових праць
за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції
(Україна, Житомир, 3 квітня 2025 року)**

**«Topical Issues of Personal Development: Modernity,
Innovations, Prospects»**

**Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2025**

УДК 159.923.2

А 43

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 11 від «30» травня 2025 року)*

Рецензенти:

СЛОЗАНСЬКА Ганна – завідувачка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

ЛЕМЕЩУК Марина - кандидатка психологічних наук, доцентка, в.о. завідувачки кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

МОЖАРОВСЬКА Тетяна – кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри психології Поліського національного університету.

А 43 Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи: Збірник наукових праць за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 3 квітня 2025 року) / Ред. колегія: Л.Котлова, Л.Бутузова, С.Максимець / МОН України, Житомирський державний університет імені Івана Франка, соціально-психологічний факультет. Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 733 с.

У збірнику подано наукові праці учасників III Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася 3 квітня 2025 року в м. Житомирі на базі соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка. Збірник адресовано науковцям, фахівцям-практикам, здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними науковими досягненнями, проблемами і перспективами в психології, логопедії, педагогіці, соціальній роботі та інклюзивній освіті.

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за науковий та літературний зміст опублікованих матеріалів несуть їх автори. Думки редакторів можуть не збігатися з позицією авторів.

УДК 159.923.2

©Автори публікацій, 2025

©Житомирський державний
університет імені Івана
Франка, оригінал-макет,
2025

ЗМІСТ

Abdullayeva R. Using game-based technologies in the primary education system	14
Adaśko K. Współczesny kryzys relacji. polska referencja modelu szkolenia edukacyjnego specjalistów sektora społecznego	15
Akhmedova D., Nigmatulina L. Social influence as a factor in the formation of body image in women: concept and structure in modern psychology	18
Avazova M. Modern factors of the primary education system in uzbekistan	21
Bondareva E. Life perspective of the personality: mechanisms of dynamics	24
Bondarchuk O. Study of sociometric status in teenagers	28
Budayová Z. Innovative need for education in the study field of social work	30
Budayová Z., Šimek V., Zbigniew F. Innovative education in humanities and scientific disciplines	35
Dudek M. Depresja wśród uczniów klas ósmych szkoły podstawowej	41
Kamiljonova M. The study of internet communications in psychology	45
Karamyan M. The specifics of teaching of psychological and social work disciplines in the higher education	50
Krymova N. The influence of the family system on the upbringing of a preschool child	52
Majidov N. Evolving social sector education in uzbekistan	54
Nishanova F. Individual psychological characteristics of men prone to domestic violence	58
Sayfuddinova K., Turayeva D. The effectiveness of teachers' professional activities	60
Šimek V., Šimková M. Lifelong education connected to modern technologies	62
Skwarka A. Marcin L. Szanse i wyzwania edukacji włączającej i specjalnej w systemie edukacji Polskiej	66
Rakhimova N. Nigmatulina L. Gender differences in communication : the impact of social factors on friendships	68
Xodjiakbarova S., Nigmatulina L. Gender characteristics of bullying in adolescence	70
Андрощук І. Використання ігрової діяльності у розвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами дошкільного віку	73
Баргілевич Н. Світові тенденції інклюзивної освіти	76
Баталова К. Феномен домашнього насильства у соціокультурному контексті	78
Бетке Н. Особливості формування лексико-граматичної будови мови в старших дошкільників із порушенням мовлення	81
Белашенок І. Організація сенсорно-інтегративної терапії в логопедії	83
Бєлова О. Логотерапія при неврологічних порушеннях	86
Бобровська А. Образ чоловіка який піддається маніпулюванню у свідомості жінок	90
Бондар О., Максимець С. Спеціальна освіта та інклюзивне навчання: світові тенденції, українські реалії та перспективи	93

Бондаренко К. Формування морально-етичних цінностей як основи доброчесної поведінки у здобувачів початкової освіти	96
Бондарчук А. Особливості емоційного інтелекту та соціальної тривоги у підлітковому віці	98
Будна Н. Теоретичні аспекти проблеми професійного вигорання працівників органів юстиції	101
Булгакова О., Савченкова М. Реалізація сучасних освітніх технологій у процесі формування професійної суб'єктності майбутніх фахівців дошкільної освіти	104
Бурдейна М., Максимець С. Компоненти підвищення рівня освітньої підготовки майбутніх логопедів	107
Бутузова Л. Чинники подолання тривожності студентами в період воєнного стану	109
Вакулюк Л. Розвиток мовлення дітей з особливими освітніми потребами та сучасні тенденції його вдосконалення	115
Велика О. Психологічна ресурсність як індикатор адаптації здобувачів фахової передвищої освіти першого року навчання в умовах війни	119
Вербіцька І. Корекційно-розвиткова програма для зниження рівня тривожності молодших школярів: структура та змістове наповнення	123
Весельська А., Гелла Х. Соціально-психологічні механізми адаптації подружжя до змін у сімейному житті	127
Висоцька Л. Психологічні особливості подолання стресу в умовах війни	131
Вознюк Т. Професійна готовність вчителів до навчання дітей з особливими освітніми потребами	135
Войтенко О. Професійне самовизначення здобувачів освіти ЗЗСО в умовах війни	139
Волинчук Д. Результати емпіричного дослідження гендерних відмінностей переживання відчуття самотності у підлітковому віці	142
Вольнова Л., Мазур О. Роль штучного інтелекту в психології	144
Гавриловська К. Стратегії відновлення соціальних та медичних працівників із синдромом вигорання	146
Гайдаманчук П. Соціально-психологічні аспекти формування у осіб залежності від ПАР	150
Галамай О. Чинники формування самооцінки підлітків у контексті інтернет-активності: теоретичний аналіз	152
Гвоздік М. Стадійність в розвитку професійного вигорання	155
Герашенко С. Неврологічні основи формування мовленнєвої діяльності: структурно-функціональний аналіз	159
Гесня А., Бутузова Л. Ігрові прийоми в процесі корекції мовленнєвих порушень дошкільників	163
Гладуш В., Ковачова Б. Навчання дітей з диспраксією в дошкільному закладі освіти: від виявлення труднощів до успішної інклюзії	167
Голембовська Н. Універсальність пісочної терапії як засобу корекції мовленнєвих порушень у молодших школярів	171

Гончаренко О. Особливості логопедичної роботи з дітьми із дизартрією	174
Горбань Д. Порівняльний аналіз підходів до корекційної роботи при афазії у вітчизняних і закордонних дослідженнях	178
Горобчук Л., Козачок Р. Сексуальна освіта підлітків у контексті розвитку соціальних навичок для запобігання сексуальному насильству	181
Горчинський Р. Інклюзивна форма навчання як спосіб підтримки дитини, постраждалої від домашнього насильства	185
Грабчук А. Соціальна невпевненість як показник дезадаптації дітей до закладу дошкільної освіти	188
Гуз А. Роль особистісних факторів у мотивації збереження стосунків: дослідження внутрішніх мотиваційних процесів	191
Гузовська О. Формування етнічної ідентичності в умовах війни	194
Гушкевич С. Особливості емоційного вигорання працівників соціономічних професій в умовах військового часу	196
Деркач А., Ковчина І. Самооцінка як чинник формування професійного «Я-образу»	200
Дідух К. Поняття та складові сенсорного розвитку дітей дошкільного віку у науковій літературі	203
Дмитрієва С., Балабанова І. Розвиток пам'яті дітей старшого дошкільного віку із ЗПП засобами мнемотехніки	206
Дмитрієва С., Безноско К. Діагностика особливостей уяви дошкільників із загальним недорозвитком мовлення та шляхи її розвитку	209
Дмитрієва С., Васильєва О. Формування комунікативних навичок у молодших школярів в умовах інклюзивного навчання	213
Дмитрієва С., Покритюк І. Особливості уваги у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення	217
Дмитрієва С., Чужина Ю. Використання освітніх інноваційних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення	220
Дмитрієва С., Чужина Ю. Діти з порушеннями мовлення та корекційна робота з ними	224
Дмитрієва С., Шегеда М. Діагностика рівня комунікабельності молодших школярів з порушеннями мовлення	229
Дмитрієва С., Ящук М. Корекція мовленнєвої діяльності у дошкільників з порушеннями мовлення	234
Долінчук І., Шахрай В. Особливості спілкування дітей з особливими освітніми потребами із однолітками	237
Долінчук І. Напрямки взаємодії асистента вчителя із батьками дитини з особливими освітніми потребами	239
Дрозденко А. Емоційне вигорання молодих матерів з різним рівнем життєстійкості	241
Дубовська О. Логоритміка як складова корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда в умовах закладу дошкільної освіти	245
Дуля А. Розвиток резильєнтності соціальних працівників в умовах війни	248
Дума Ю. Особливості використання комунікаційних каналів у діяльності	251

регулювати поведінку в колективі. Усе це спрямоване на виконання освітніх і корекційних завдань[7, с.255].

Література:

1. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи :навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна. 2019. 123 с.
2. Інститут музики і ритму Еміля Жак-Далькроза [Електронний ресурс]. URL : http://4ua.co.ua/music/tb3ac69a5c53b89521306c36_0.html
3. Кавиліна Г.К. Конспект лекцій до дисципліни «Логоритміка» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 016 Логопедія URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/12444>
4. Кузнецова К. Логопедична ритміка в іграх та вправах для дітей з важкими вадами мови. – М., 2004.
5. Куравська Л.С. Програма з логоритміки для спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей з важкими порушеннями мовлення.
6. Солодовник М. К., Безверха І. Г. Застосування логоритмічних вправ у роботі з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації (14 квітня 2017 року, м. Суми). С. 145–148. [Електронний ресурс]. URL : <https://cutt.ly/bShrX2m>
7. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції ЗНМ у молодших школярів URL : https://www.apfn-journal.in.ua/archive/52_2022/part_3/38.pdf

Дуля Аліна Володимирівна

докторка філософії зі спеціальності 231 Соціальна робота,
старша викладачка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
*Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна*

РОЗВИТОК РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах війни особливої актуальності набуває питання розвитку резильєнтності особистості через необхідність опору стресам, пов'язаних із життям в кризових та непередбачуваних ситуаціях. Особливої уваги потребують соціальні працівники, які з перших днів війни зіштовхнулися з великою кількістю нових особистісних (сильним емоційним навантаженням, стресом, постійним відчуттям небезпеки за життя) та професійних викликів (потребі в опануванні нових методів та прийомів роботи з вразливими групами населення, опрацюванні великої кількості звернень пов'язаних із необхідністю надання соціальної підтримки постраждалим від війни та ін.).

Діяльність соціальних працівників часто пов'язана з невідповідністю балансу роботи та відпочинку, високим рівнем емоційного навантаження, стресом і необхідністю швидкої адаптації до змін та гнучкого реагування на виклики – це може призвести до емоційного та професійного вигорання

фахівців. Також, в умовах війни соціальні працівники можуть зазнавати, як первинну травматизацію (виникає коли події відбуваються безпосередньо з людиною), так і вторинну травматизацію (травматизація, що виникає не внаслідок безпосереднього досвіду травми, а внаслідок знання особи про травмівну подію, що відбулася з іншою людиною). Так, нові виклики та труднощі в соціальній роботі, пов'язані з війною, вимагають від соціальних працівників витривалості, стресостійкості та гнучкості. Цього можна досягти через розвиток резильєнтності.

Досліджуючи питання резильєнтності особистості й резильєнтності фахівців, які працюють з вразливими групами населення в умовах соціальних криз О. Іванова визначила, що резильєнтність – це особистісна компетентність, що являє собою закономірну й динамічну комбінацію знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, та визначає відносно стійку здатність особистості до усвідомленої саморегуляції у різноманітних життєвих обставинах, в тому числі, в умовах соціальних криз [2, с. 65].

Науковці Л. Комарніцька, Н. Сторожук, В. Федорчук під резильєнтністю розуміють здатність людини відновитися після впливу проблемних дистресових, кризових і травмуючих ситуацій за допомогою духовного, особистісного і соціального потенціалів та ресурсів. Автори зазначають, що людині необхідно не просто адаптуватися до нових реалій, але й повернутися до попереднього звичного життя без втрат для тілесного, психічного, психологічного, соціального, морального й духовного здоров'я та досягти більшого – вдосконалити своє життя у духовній, моральній, психологічній, соціальній та фізичній сферах [6, с. 117].

Відповідно до теорії сильних сторін поняття «резильєнтність» – це навички, вміння, знання та відкриття/досвід, які накопичуються в результаті вирішення проблем та боротьби з викликами. Згідно цієї теорії збереження благополуччя, під час та після надзвичайної ситуації, відбувається за рахунок тих ресурсів і здатностей, які вже наявні та добре розвинені у конкретній людини, або які вона успішно розвиває під час опанування складної ситуації [5].

О. Кокун, Т. Мельничук виділяють 4 групи чинників, що сприяють резильєнтності:

- чинники індивідуального рівня (позитивний копінг, позитивні прагнення, позитивне мислення, реалізм, фізична здатність ефективно функціонувати в різних життєвих сферах, альтруїзм);
- чинники сімейного рівня (емоційні зв'язки між членами сім'ї, комунікація, любов, близькість, відданість, виховання, адаптивність);
- чинники рівня робочого колективу/команди (позитивний психологічний клімат в колективі, командна робота, згуртованість);
- суспільні чинники (приналежність, згуртованість, якість і кількість зв'язків з іншими людьми в громаді, колективна ефективність) [4, с. 9-10].

Для соціальних працівників основними перевагами дії резильєнтності є висока адаптивність, психологічне благополуччя та успішність у професійній діяльності, тому її потрібно розвивати.

Аналіз наукових праць вчених (О. Грішина [1], В. Костіної [3], О. Чиханцової [7], Л. Комарницької, Н. Сторожук, В. Федорчука [6]) дозволив визначити шляхи розвитку особистісної резильєнтності соціальних працівників, а саме:

- розвиток особистісних та професійних якостей (використання методик розвитку самосвідомості, самооцінки та самоєфективності, підвищення стресостійкості);

- розвиток позитивних емоцій (участь у тренінгах емоційного інтелекту та емоційної саморегуляції, здійснення діяльності, що актуалізує позитивні емоції, медитація);

- розвиток саморефлексії (критичний аналіз власних почуттів, думок, дій, написання есе, обговорення в малих групах, ведення особистого щоденника) та рефлексії (написання описово-аналітичних творів про власний досвід соціальних змін або подолання складних життєвих обставин чи про те, як це робили відомі особистості);

- вирішення проблем, а не їх уникнення (оволодіння моделями вирішення проблем та використання активних стратегій подолання стресових ситуацій);

- формування кола підтримки у досягненні цілей чи вирішенні складних життєвих обставин (взаємовідносини в сім'ї, друзями, колегами, соціальні зв'язки з іншими членами громади);

- формування когнітивної гнучкості (позитивна переоцінка, техніка ірраціональних переконань, когнітивна терапія, тренінги з виявлення та оскарження дезадаптивних переконань та заміни їх більш позитивними, релаксація та техніки усвідомлення);

- визначення особистісних (внутрішніх або зовнішніх) ресурсів для досягнення цілей або подолання складних ситуацій;

- формування оптимістичного погляду на майбутнє (складання чітких цілей та планів на майбутнє, визначення позитивних сторін свого життя);

- зміна поведінки (турбота про себе та задоволення потреб в активній діяльності, сні та здоровому харчуванні).

Отже, розвиток резильєнтності у соціальних працівників є важливим фактором покращення якості надання соціальних послуг вразливим групам населення. Резильєнтність дозволяє: покращити в соціальних працівників адаптивність до змін та підвищити гнучкість до нових викликів; попередити емоційне та професійне вигорання, адже соціальні працівники часто стикаються із дуже складними життєвими обставинами вразливих груп населення; підвищити стресостійкість фахівців в кризових ситуаціях; здійснювати мотивацію до навчання новим моделям вирішення проблем та професійного розвитку, що в свою чергу покращить якість надання соціальних послуг; зберегти фізичне та психологічне здоров'я соціальних працівників.

Література:

1. Грішин О. Резилієнтність особистості: сутність феномену, психодіагностика та засоби розвитку. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди*. Вип. 64. 2021. С. 62–81. DOI: 10.34142/23129387.2021.64.04
2. Іванова О. Проєкт «Психологічні сили України»: сприяння розвитку резильєнтності в умовах війни. *Вісник кафедри Юнеско «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2022. Вип. 6. С.62–73. DOI: [https://doi.org/10.35387/ucj.2\(6\).2022.62-73](https://doi.org/10.35387/ucj.2(6).2022.62-73)
3. Костіна В. В. Розвиток резильєнтності майбутніх фахівців соціальної галузі як умова адаптації до нових соціальних викликів. *Адаптивні процеси в освіті : зб. матеріалів другого міжнар. форуму, м. Київ-Харків-Запоріжжя, 7-8 лют. 2023 р. Київ; Харків; Запоріжжя, 2023. С. 185–188.*
4. Кокун О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник : практ. посіб. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с. ISBN 978-617-7745-24-1
5. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу : навч.-метод. посіб. / авт. кол. : В. Л. Андрєєнкова та ін. Київ, 2023. 149 с.
6. Федорчук В. М., Комарніцька Л. М., Сторожук Н. Р. Резильєнтність особистості в умовах військового стану : наукова монографія. Рига, Латвія : «Baltija Publishing», 2023. С. 113–126. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-336-1-8>
7. Чиханцова О. А. Розвиток резильєнтності особистості в ситуаціях невизначеності. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. 2023. Том 34(73). № 1. С. 35–40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.1/07>

Дума Юрій Володимирович,

здобувач освітньо-наукового рівня освіти
зі спеціальності 231 Соціальна робота

Наукова керівниця: Міхеєва О. Ю., кандидатка педагогічних наук,
доцентка, доцентка кафедри соціальної освіти та соціальної роботи,
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ КАНАЛІВ У ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

Ефективна комунікація є ключовою складовою роботи соціальних служб, оскільки вона забезпечує взаємодію між фахівцями, клієнтами та державними установами. В сучасних умовах комунікаційні технології значно розширили можливості соціальних працівників у наданні допомоги, консультуванні та координації соціальних програм.

Соціальні служби використовують різні канали комунікації для взаємодії з громадянами та організаціями партнерами. Основними з них є: вербальні канали, що орієнтовані на особисте спілкування, телефонні дзвінки; письмові канали (листи, електронна пошта, офіційні документи); цифрова комунікація (онлайн-